

MALACOLOGISCHE ERVARINGEN VAN EEN IMKER

door

G. Spaink

Naast mijn dagelijkse professionele werkzaamheden aan kwartaire en tertiaire schelpen ben ik in mijn vrije tijd een enthousiast imker. Mijn bijenvolken staan in een bijenstal, die in de achtertuin is gebouwd. Over de molluskenfauna in de achtertuin van mijn huis schreef ik al eerder een artikeltje in het CB. Bij het doorlezen van dit epistel blijkt, dat daar Discus rotundatus ontbreekt, thans is deze soort echter bepaald algemeen te noemen in mijn tuin. Ik vind het nog altijd leuk dit mooie horentje te vinden.

Als fervent imker ben ik uiteraard lid van een vereniging van imkers en vertegenwoordig met een vriend/mede-imker o.a. de 'reis-commissie'. Dit houdt in dat ik het reizen met de bijenvolken naar de drachtvelden verzorg, in het voorjaar massaal in een hele karavaan naar de koolzaadvelden in de Flevopolder, waar dan zo'n 130 bijenkasten vanuit Haarlem 'op het koolzaad' worden geplaatst en een maand

later loodzwaar en vol honing weer terug gehaald moeten worden, waarna voor elke imker het 'honingslinterfeest' begint. Mijn bijen (6 volken) hadden met elkaar een kleine 100 kilo koolzaadhoning opgehaald, een gigantische hoeveelheid als men bedenkt dat een bij per vlucht 10 milligram nectar van de koolzaadbloemen meeneemt, waarvan dan nog meer dan de helft uit water bestaat, die er uit verdampst wordt! Maar goed, ik zou het over de malacologie hebben en niet over de bijen, hoewel de bovenstaande inleiding nodig is voor het verhaal.

Als de bijenvolken naar de drachtvelden worden gebracht moeten uiteraard alle bijen thuis zijn en de bijenkasten goed en bijendicht gesloten. Dat houdt in dat de kasten pas gesloten kunnen worden als het donker is. De heenreis naar de drachtvelden geschiedt als regel 's nachts of vroeg in de morgen, het terughalen altijd in de (zeer) late avond en de voornacht. Omdat ik me verantwoordelijk heb gesteld dat alle bijenvolken weer keurig op hun plaats bij de eigenaar-imkers komen te staan, ben ik zelf meestal de laatste die naar bed gaat. Meestal staan de bijen al een uurtje in de bijenstal en zo tegen twee of drie uur in de nacht gaan de kasten open. Bij het halen en brengen van mijn bijen uit mijn bijenstal ben ik altijd weer verbaasd over het grote aantal slakken, dat in de tuin en vooral in de bijenstal rondkruipt, in de tuin dan voornamelijk op de stenen paden en op het bordes, vanwege het nachtelijk uur valt in de tuin zelf niets waar te nemen. Vooral in de bijenstal kruipen soms meer dan 20 exemplaren rond van Limax maximus, waaronder exemplaren van 15 tot 18 cm, soms zelfs nog wat langer. Zij zitten of beter kruipen voornamelijk op de tegels van de bijenstal rond, maar ook vaak op de houten wanden, tot een meter, soms anderhalve meter hoogte. Wat minder algemeen is Arion ater, alleen de zwarte vorm. Ook hierbij vaak 'handlange' exemplaren van zo'n 15 cm. Opvallend zijn de jonge exemplaren, tot zo'n twee centimeter lengte; deze zijn vaak fraai gebandeerd, zelfs zo, dat ik ze soms voor Arion hortensis aanzag, die overigens ook wel in de bijenstal voorkomt, maar in veel geringere mate. Bepaald algemeen is ook Deroceras reticulatum, lange slanke bewegelijke slakken van 4 tot 5 cm lengte. Opvallend is echter, dat ik overdag in tuin en bijenstal nooit dergelijke grote en volwassen exemplaren vind van de genoemde soorten. Zeer algemeen in tuin en bijenstal is ook Helix aspersa, veelal in alle grootte-stadia, maar 't meest volwassen. Vooral deze soort blijkt sterke voorkeuren voor bepaalde planten te hebben. Zo kunnen we o.a. geen Hosta ofwel Funkia in de tuin hebben, want deze wordt altijd spoedig volkomen kaal gevreten. Om het aantal slakken van Helix aspersa enigszins in toom te houden, hebben we de Judaspenning (Linaria annua) in de tuin staan. Hoewel deze plant niet volkomen kaal gevreten wordt, blijken er soms dagelijks 30 tot 60 volwassen slakken onder te zitten. We doen ze als regel levend in de vuilniszakken, in de hoop dat ze de rit met de vuilniswagen overleven en mee kunnen helpen de vuilnishopen te vertieren. Eén van mijn burens heeft altijd een grote pot pekewater bij zich, waarin hij alle slakken uit zijn tuin deponeert. Ik weet niet welke methode humaner is. Maar als we 's avonds in het donker thuis komen en met de fiets 'achterom' gaan, voel en hoor je als regel meerdere exemplaren onder je voeten uiteenklappen. Als we 's nachts met de zware bijenkasten thuiskomen en die in een speciale drager met twee man in de bijenstal brengen hoor je zeker enige tientallen Helixen onder de voeten knappen en moet je soms oppassen niet over de glibberige resten uit te glijden!

De meer directe aanleiding van dit verhaal is echter het volgende. In tegenstelling tot de wespen en hommels overwinteren de bijen als een geheel volk. Niet als een compleet volk, want in de herfst voor de inwintering worden alle darren, de mannelijke bijen, eruit gegooid en sterven. De bijen overwinteren in een tros dicht opeengezeten in en tussen de bijenraten, tegen het wintervoer aan. Zij kunnen zo temperaturen tot -40° C. doorstaan. De kasten blijven daarbij open, dwz. de vliegopening blijft open, terwijl mijn kasten ook een bodem hebben, die geheel of bijna geheel uit gaas bestaat. De bijen overwinteren zo veel beter dan in dichte kasten met alleen een tot een klein smal spleetje verkleinde vliegopening: in het voorjaar geen doornatte kasten en beschimmelde raten en vroeg in het voorjaar al een groot regelmatig broednest. Eind maart, begin april vindt dan meestal de 'voorjaarsinspectie' plaats. De kast wordt geopend, de bodemplank wordt schoongemaakt, de toestand van bijen en broednest beoordeeld, enz. Tot mijn verbazing vond ik dit voorjaar een aantal naaktslakken boven in en achterin de bijenkasten zitten, op het hout aan de binnenkant van de kast zelf, dus niet op de raten. Op de bodem van één bijenkast vond ik een dode naaktslak, die al ver heen was. Het bleken allemaal volwassen exemplaren van *Limax maximus* te zijn, 5 stuks in 3 kasten, plus één dode slak dus. De bijen lieten de slakken kennelijk met rust, want zij waren al weken lang druk in de weer. De dode slak is vermoedelijk afgestoken, toen zij de kast wilde verlaten en via de bodemplank ging, waarover de bijen lopen bij het in- en uitvliegen. Zeker is dit uiteraard niet.

Half april echter, toen de bijen terug waren van het koolzaad en de honingkamers afgenomen en leeggeslingerd, vond ik op de vliegplank van een der kasten een dode slak van *Helix aspersa*. De slak zat 'in kruiphouding', met de voet iets opgetrokken van de vliegplank. Bij nadere inspectie vond ik in de voet, net boven de voetzool, een bijenangel zitten. De gifdood van de slak was kennelijk snel geweest, zelfs de tentakels waren nauwelijks ingetrokken. De slak had de doodsteek kennelijk in de vooravond gekregen, want ze was enigszins ingedroogd. De slak was bijna volwassen, de mondrand was nog niet geheel uitgebouwd. Twee dagen later vond ik bij dezelfde kast een tweede slachtoffer, nu een jonge slak, een 'halfwas', wederom met een bijenangel, nu in de kop, boven de linker tentakel. Tot nu toe had ik het afsteken van slakken door de bijen nooit waargenomen en mij zijn ook nog geen gevallen daarvan bekend. Even ter verduidelijking het volgende. Wespen hebben een gladde angel en kunnen meerdere malen achtereen steken. Elke steek is wat minder virulent. Toen ik eens door een wesp werd gestoken verschenen op mijn arm vier in grootte afnemende rode rondjes. Voor bijensteken ben ik nauwelijks gevoelig, ook niet voor veel steken. Een bij heeft een angel met weerhaken. Als een bij in een taaie elastische huid steekt kan zij de angel niet terugtrekken en deze blijft dan met hetbijbehorende gifblaasje in de huid achter. Het gifblaasje blijft dan nog een tijdje pulserend doorpompen. De bij, nu zwaar gewond, sterft binnen enige uren. De imker wipt als regel de angel direct uit zijn huid. De gestoken slakken hebben uiteraard 'het volle pond' gekregen.

1) Malacologische ervaringen in en om huis, CB 110, sept. 1964, pp. 1152-1153.